

MIGRACIJE I BRČKO

- Zbornik radova -

**Međunarodna naučna konferencija “Migracije i njihov uticaj na društvena i privredna kretanja na širem području Brčkog od početka XVII do kraja XX stoljeća”,
održane u Brčkom, 13. i 14. septembra 2019. godine.**

MIGRATIONS AND BRCKO

- Proceedings -

**International Scientific Conference "Migrations and their Impact on social and economic trends in the wider Brcko area from the beginning XVII to the end of XX century ",
held in Brčko, 13 and 14 September 2019.**

Tuzla, 2020.

MIGRACIJE I BRČKO/MIGRATIONS AND BRCKO
Edicija Zbornici - Knjiga 1/Proceedings Edition - Book 1

Izdavač/Publisher:

Centar za istraživanje moderne i savremene historije Tuzla (CIMOSHIS)

Za izdavača/For Publisher:

Prof. dr. Sead Selimović

Organizacioni odbor/Organisational Board:

Esed Kadrić, prof. dr. Izet Šabotić, prof. dr. Sead Selimović, mr. sc. Siniša Milić,
Ismet Dedeić, Adnan Čaušević, dr. sc. Anto Domić, mr. Jasmin Jajčević,
Enes Pašalić, Đuro Tankosić, Kašmir Ribić.

Redakcija/Editorial Board:

Prof. dr. Izet Šabotić, prof. dr. Sead Selimović, prof. dr. Senaid Hadžić
mr. sc. Omer Zulić, mr. Jasmin Jajčević, Ismet Dedeić.

Lektori/Lectors:

Mr. sc. Alma Hasukić
Hatidža Fetahagić, prof.

Korektor/Proof Reader:

Mr. Jasmin Jajčević

DTP i prevod na engleski jezik/DTP and English Translation:

Adnan Tinjić, prof.

Štampa/Printed by:

„OFF-SET” d.o.o. Tuzla

Za štampariju/For printing office:

Mirela Aljić

Tiraž/Edition:

300 primjeraka

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i univerzitetska biblioteka
Bosne i Hercegovine, Sarajevo

314.7(497.6)(091)(063)(082)

MEĐUNARODNA naučna konferencija Migracije i njihov uticaj na društvena i privredna kretanja na širem području Brčkog od početka XVII do kraja XX stoljeća (2019 ; Brčko)

Migracije i Brčko : zbornik radova / Međunarodna naučna konferencija Migracije i njihov uticaj na društvena i privredna kretanja na širem području Brčkog od početka XVII do kraja XX stoljeća, održane u Brčkom, 13. i 14. septembra 2019. godine. = Migrations and Brcko : proceedings / International Scientific Conference Migrations and their Impact on social and economic trends in the wider Brcko area from the beginning XVII to the end of XX century, held in Brčko, 13 and 14 September 2019. ; [prijevod na engleski jezik, English translation Adnan Tinjić]. - Tuzla : Centar za istraživanje moderne i savremene historije, 2020. - 400 str. : ilustr. ; 25 cm. - (Edicija Zbornici ; knj. 1 = Proceedings Edition ; book 1)

Bibliografija i bilješke uz tekst. - Summaries.

ISBN 978-9926-8226-4-4

COBISS.BH-ID 29104646

SADRŽAJ // CONTENTS

<i>PREDGOVOR</i>	1
<i>FOREWORD</i>	5

UVODNA I POZDRAVNA IZLAGANJA// INTRODUCTIONS AND WELCOME

Prof. dr. Izet ŠABOTIĆ	11
Esed KADRIĆ	13
Ismet DEDEIĆ	15

ČLANCI// ARTICLES

Dr. sc. Safet BANDŽOVIĆ, naučni savjetnik <i>U vrtlozima deosmanizacije XIX stoljeća: Muhadžirski pokreti iz Kneževine Srbije u Bosansku Posavinu // In the Whirlpools of the XIX-Century Deosmanization: Refugee Movements from the Principality of Serbia to Bosnian Posavina</i>	19
--	----

Dr. sc. Marijan PREMOVIĆ, docent <i>Doseljavanje crnogorskog stanovništva na prostor sjeveroistočne Bosne, s posebnim osvrtom na Brčko u XVII i XVIII stoljeću // Immigration of the Montenegro Population to the Northeast Bosnia, with Specific Reference to Brcko in XVII and XVIII Century</i>	57
---	----

Mr. sc. Mirza ČEHAJIĆ <i>Demografske i konfesionalne promjene stanovništva Bosanske Posavine pod osmanskim vlašću // Demographic and Confessional Change in Population of Bosnian Posavina Under the Ottoman Administration</i>	62
--	----

Enes PAŠALIĆ, prof. <i>Kultura sjećanja na prisilne migracije u Brčkom // The Culture of Remembrance of Forced Migration in Brcko</i>	77
--	----

Dr. sc. Senaid HADŽIĆ, redovni profesor <i>Uticaj migracija na demografsku i konfesionalnu strukturu stanovništva Brčkog krajem 19. i početkom 20. stoljeća // Impact of Migrations on Demographic and Religious Structure of the Population of Brcko at the end of the 19th and Beginning of the 20th Century</i>	132
---	-----

Dr. sc. Miroslav DODEROVIĆ, vanredni profesor
Naseljavanje Bosne i Hercegovine za vrijeme Austro-Ugarske okupacije, s posebnim osvrtom na prostor Brčkog // The Settlement of Bosnia and Herzegovina During the Austro-Hungarian Occupation, with Special Reference to the Brcko Area 148

Emir MUSIĆ
Doprinos Alijage Kučukalića razvoju Brčkog // Contribution of Alijaga Kucukalic to the Development of Brcko 162

Mr. sc. Omer ZULIĆ
Uticaj migracija na kulturne prilike u Brčkom u austrougarskom periodu // The Impact of Migration on Cultural Opportunities in Brcko During the Austro-Hungarian Period 169

Đuro TANKOSIĆ
Cincari (Armani) i Karavlasli na području Brčkog // Cincars (Armans) and Carawlachs in the Brcko 186

Mr. sc. Sait Š. ŠABOTIĆ
Uticaj muhadžirskih kretanja na iskre duha Bošnjaka u novim sredinama u vremenu do Balkanskih ratova sa osvrtom na Brčko // The Influence of Refugee Movements on Bosniak's Spirits in New Environments Before the Balkan Wars with Note Regarding Brcko 208

Dr. sc. Mariyana STAMOVA, docent, naučni saradnik
Dinamika migracionih procesa u jugoslovenskoj i u nezavisnoj Republici Makedoniji (istorija i sadašnjost) // Dynamics of Migration Processes in the Yugoslav and Independent Republic of Macedonia (History and Present) 223

Kašmir RIBIĆ
Praznina u praznini, zapuštenost u zapuštenosti. Nekoliko natuknica o problematici Roma i njihovih migracija u Brčkom i okolini // Holydays in Emptyness, Disrepair in Dilapidation: Some hints on the issues regarding Roma population and their migration in and around Brcko 235

Akademik Šerbo RASTODER, redovni profesor
Zašto su Bošnjaci "plaćali kamatu navodne turske krivice" u mirnodopskim vremenima u XX vijeku? Primjeri Šahovića 1924. i Rožaja 1967-1971 // Why Did the Bosnians "Pay the Interest of the Turkish Guilt", in Peaceful Times During the XX Century? Examples of Šahovići in 1924 and Rožaj 1967-1971. 248

Dr. sc. Izet ŠABOTIĆ, redovni profesor <i>Doseljavanje Bošnjaka iz Sandžaka na područje Brčkog // Immigration of Bosniaks from Sanjak to Brcko</i>	273
Ismet DEDEIĆ <i>Jevreji u Brčkom: Zločin nestanka i grijeh sjećanja // Jews in Brcko: The Crime of Disappearance and Sins of Remember</i>	299
Marko MATOLIĆ <i>Poplava u Bosanskoj Posavini 1942. godine i preseljavanje ugroženog stanovništva u Šembor (Novo Selo) kod Bijeljine // Flood in Bosnian Posavina in 1942 and Relocation of Endangered Population to Šembor (Novo Selo) Near Bijeljina ...</i>	324
Dr. sc. Sead SELIMOVIĆ, vanredni profesor <i>Utjecaj migracija na etničku i vjersku strukturu stanovništva Brčkog u socijalističkom periodu (1945-1991) // The Impact of Migrations on the Ethnic and Religious Structure of Brcko's Population in the Socialist Period (1945-1991)</i>	332
Mr. Jasmin JAJČEVIĆ <i>Demografske promjene na području Brčkog u svjetlu novih popisa stanovništva (1991. i 2013) // Demographic Changes in Brcko in the Light of the New Population Census (1991 and 2013)</i>	355
Dr. sc. Mirsad KUNIĆ, redovni profesor <i>Migracijski narativi u usmenoj tradiciji Velinog Sela // Migration Narratives in the Oral Tradition of Velino Selo</i>	380
PRILOZI I FOTOGRAFIJE//ANNEXES AND PHOTOS	391

PREDGOVOR

Historija Brčkog, kao i ostalih mjesta u Bosni i Hercegovini je bogata i složena. No, i pored toga ista nije u dovoljnoj mjeri istražena. Činjeni su pokušaji od strane pojedinaca i timova da rasvijetle neke periode brčanske prošlosti, što je rezultiralo stvaranjem značajnih publikacija koje su nam približile neke važne događaje i procese brčanske prošlosti. Međutim, još uvijek nije urađena sveobuhvatna studija, kojom bi se tretirala najvažnija pitanja brčanske prošlosti, od najstarijih vremena do danas. Iako nedovoljno istraženo, ipak je poznato da je život na širem području Brčkog evidentan od najstarijih vremena, te se različitim dinamikom odvijao do danas. Nešto intenzivniji razvitak Brčkog nastaje od početka 18. stoljeća, a vezan je za krupne historijske događaje, koji se odnose na pitanje ishoda velikog Bečkog rata (1683-1699), koji je za posljedicu imao povlačenje Osmanskog carstva sa značajnih prostora srednje i jugoistočne Evrope. Od tada Brčko dobija snažniju urbanu, privredno-ekonomsku, demografsku, socijalnu i svaku drugu konturu. To je u dobroj mjeri vezano za izražene migracione procese, koji su krucijalno uticali na ukupna društveno-politička i privredna kretanja na širem brčanskom prostoru. Stoga smo se i opredijelili da jednim naučnim skupom pokušamo otvoriti ovu važnu temu, a kako bi bar donekle rasvijetlili neka od važnih pitanja iz prošlosti Brčkog.

Migracije vezane za šire brčansko područje potiču još iz ranog perioda uspostave osmanske uprave i doseljavanja vlaške i ostale pravoslavne komponente na ovo područje. No, proces migracija bio je izraženiji nakon Karlovačkog mira 1699. godine te se od tada kroz protekla tri stoljeća odvija različitim intenzitetom. Na ovo područje naseljavale su se različite etničke i ekonomsko-socijalne grupacije stanovništva, kreirajući ukupan društveno-politički i privredni život u istom. Uzroci migracija bili su različiti događaji i procesi, od onih ratnih-prisilnih, do ekonomsko-socijalnih i političkih. Iz tih razloga pitanja prezentovana na naučnoj konferenciji održanoj u septembru 2019. godine, a koja su uglavnom objavljena u ovom *Zborniku*, posmatraju složenu migracionu tematiku iz različitih aspekata i uglova. To je omogućilo predstavljanje čitavog spektra važnih pitanja iz ove oblasti. Tako su u radovima predstavljena pitanja koja se odnose na razne vremenske periode, počev od ranog osmanskog perioda do današnjih dana, gdje je približena slika uzroka i posljedica istih. U tom pogledu ukazano je na različite uzroke migracionih kretanja, a posebno one ratne i ekonomsko-socijalne prirode. U ranom osmanskom periodu širi brčanski prostor naseljava stočarsko vlaško i drugo pravoslavno stanovništvo. Nešto kasnije, početkom 18. stoljeća na ovo područje naseljava muslimansko stanovništvo protjerano sa prostora nekadašnjeg Budimskog te Temišvarskog ejaleta. No, bilo je i onih političkih razloga preseljavanja stanovništva, koji su vezani za stvaranje nacionalnih država u susjedstvu, te se s tog aspekta "čistio prostor" od drugih etničkih skupina. Tako je značajan broj muslimansko-bošnjačke

populacije naselio na šire brčansko područje protjeranih sa područja zapadne Srbije. Potkraj osmanske uprave na ovaj prostor, naseljavaju se iz ekonomskih razloga i druge etničke skupine, među kojima i skupina "cincara" trgovaca, koji su igrala značajnu ulogu u životu Brčkog u navedenom vremenu. Iz tog razloga je ovom pitanju posvećena značajna pažnja u *Zborniku*. Neki radovi u *Zborniku* odnose se na druge etničke skupine, na Jevreje, Rome i druge. Posebnim radom predstavljeno je doseljavanje i status Roma u različitim vremenima na području Brčkog. Kada je riječ o brčanskim Jevrejima, veoma sadržajno je predstavljen njihov život, te posebno stradanje u toku Drugog svjetskog rata na ovom području. Problematika migracija je tretirana i sa aspekta uloge i značaja nekih pojedinaca, koji su pripadali muhadžerskoj skupini, a dali su značajan doprinos razvoju Brčkog, poput znamenitog načelnika Brčkog Alije Kučukalića. U nekoliko radova tretirani su migracioni procesi koji su vezani za međuratni (1918-1941) i socijalistički period (1945-1990). Posebno je obrađeno pitanje dolaska Bošnjaka sa šireg područja Sandžaka na ovo područje. Taj proces se odvijao u dvije faze, prvoj nakon pokolja Bošnjaka u Šahovićima 1924. godine, te onoj u socijalističkom vremenu. U ovim sadržajima je ukazano, ne samo na poteškoće prilagođavanja ove populacije u novoj sredini, već i na doprinos koji su doseljeni muhadžeri i njihovi potomci dali razvitku Brčkog u posljednjih stotinu godina.

Nekoliko radova u *Zborniku* odnosi se na migracione i druge procese iz neposredne naše prošlosti. Zanimljiva štiva tretiraju problematiku vezanu za demografske prilike, uticaj ratnih dešavanja (1992-1995) na prilike u Brčkom, povratak prognanog stanovništva na prostor Brčkog nakon 1995. godine, te brojna druga pitanja, koja su uticala na prisutne demografske promjene na ovom području u navedenom vremenu. Problematika migracija na širem području Brčkog posmatrana je i sa kulturnog, obrazovnog i općedruštvenog aspekta. Sa migracionim procesima, u znatnoj mjeri mijenjali su se određeni običaji i kulturne navike. Naime, svaka doseljena skupina stanovništva na ovom području donosila je i ugrađivala dio svog kulturnog i tradicionalnog identiteta u onaj već postojeći, domicilni brčanski. Tako da se na taj način ovaj prostor obogaćivao i razvijao u jednom multikulturalnom ambijentu i ozračju. Ta različitost je bila prepoznatljiva vrijednost i isticana kao velika prednost Brčkog i njegove okoline. O svemu ovome napisano je nekoliko zanimljivih i važnih sadržaja, koji će nadamo se privući pažnju čitalaca.

Svjесni smo činjenice, da sadržaji objavljeni u ovom *Zborniku* ne predstavljaju potpunu i zaokruženu sliku prošlosti Brčkog i njegove okoline, ali čine zasigurno važno historijsko štivo, koje nam pomaže da bolje razumijemo prošlost Brčkog, posebno onu koja je vezana za migracione procese. Isto tako, smatramo da je navedenim sadržajima stvorena dobra osnova za dalja sveobuhvatnija istraživanja prošlosti Brčkog, a u vidu izrade jedne ozbiljne cjelovitije sinteze.

Radovi publikovani u *Zborniku radova* se razlikuju kako u kvantitativnom, tako i kvalitativnom smislu, te po metodološkim i naučnim pristupima istraživanju

i elaboriranju određenih tema. Stavovi izneseni u radovima su isključivo stavovi autorâ, te ne odražavaju stavove *Redakcije Zbornika radova*.

Ovom prilikom, želimo iskazati zadovoljstvo što je Centar za istraživanje moderne i savremene historije Tuzla, bio organizator ove važne Naučne konferencije, kojom smo pokušali, a nadam se i dobrim dijelom uspjeli odgovoriti postavljenom zadatku. Svakako, tome su doprinijeli i mnogi drugi, prije svega učesnici Naučne konferencije i autori priloga, Udruženje građana porijeklom iz Sandžaka u Brčko Distriktu na čelu sa agilnim Ismetom Dedeićem, te predstavnici izvršne i zakonodavne vlasti Brčko Distrikta, kojima se ovom prilikom iskreno zahvaljujemo na podršci i razumijevanju.

Vjerujemo i nadamo se, da će sadržaji ovog *Zbornika* naći put do čitalaca, te biti važnim motivacionim faktorom za dalja istraživanja prošlosti Brčkog i njegove okoline.

Redakcija